

O ČISTOTE HISTORICKÉHO REMESLA (K PÄŤDESIATINÁM JOZEFA JABLONICKÉHO)

MIROSLAV KUSÝ

3. január 1983

PREDSLOV PO SEDEMNÁSTICH ROKOCH

Marec 2000

Mladý, dnes začínajúci spoločenský vedec na Slovensku, ja dostatočne poučený o tom, čo všetko obnáša jeho profesia, kde a ako má hľadať teoretické, či materiálové zdroje, aké postupy musí voliť, aby nebol podozrievaný z nekorektnosti či nevedeckosti. Pováčšine však nemá ani potuchy o tom, za akých podmienok museli pracovať jeho starší kolegovia, ktorí si aj za komunistického režimu chceli zachovať svoj čistý štít. V roku 1983, za čias tuhej normalizácie, som na túto tému napísal esej, venovanú Jozefovi Jablonickému k päťdesiatym narodeninám. Vtedy vyšla samizdatom a v roku 1991 som ju uverejnil v zborníku svojich samizdatových Esejí. Teraz som ju opäť vyhrabal, lebo sa domnievam, že nič nemôže viac priblížiť osobnosť Jozefa Jablonického, než práve popis tých prekážok a nástrah totalitného systému, s ktorými sa musel boriť a v súboji s ktorými čestne obstál v časoch normalizačného režimu na Slovensku.

Na prvý pohľad je to celkom jednoduchá a jasná úmera. To, čo sa udialo, sú dejiny. Veda, ktorá sa nimi zaoberá, je história. Tvorí, píše ju historik. Ak je teda človek tvorcom, subjektom dejín, historik je tvorcom, subjektom histórie. Historik akoby nastavoval dejinné zrkadlo tvorcovi dejín: človeče, spoznaj sám seba v kontinuite času, v následnosti príčin a účinkov, v interpretácii motívov a výsledkov svojho pôsobenia na javisku dejín!

Lenže táto jednoduchá a jasná úmera nevy-povedá ešte nič o úskaliach, na ktoré naráža historik pri každom pokuse o realizáciu svojich vedeckých zámerov.

Renomovaní teoretici histórie analyzujú jeden veľký okruh takýchto úskalí teoretickej povahy, týkajúcich sa predovšetkým predmetu a metódy histórie ako vedy. Nepochybne pre historika je zásadne dôležité zamyslieť sa nad otázkou, čo je to historický fakt a ako sa ním ur-

čitá dejinná udalosť stáva, aký výklad dejín je (vždy jedine) vedecký, akú hodnotu má archívny dokument a osobné svedectvo, čo je zmyslom historického bádania a podobne.

Sú tu však aj nemenej závažné úskalia iného druhu, o ktorých sa títo renomovaní metahistorici vôbec nezmienujú a zdá sa, že o ich existencii dokonca ani nič nevedia. Listujem v Blochovej Obrane histórie, v Carrových púta-vých a myšlienkovito bohatých cambridgeských prednáškach What is History?, aby som si to overil. Je to tak! A navyše si začínam uvedomovať, že o nich ani nemohli vedieť, pretože sú to úskalia z iného sveta. K tomu, aby ich zakladateľ slávnych *Annales* či člen *Trinity College* mohol zahrnúť do svojho systému a brilantne rozobrať, by musel žiť a pracovať ako historik v podmienkach nášho reálneho socializmu.

Avšak na to, aby ktorýkoľvek z nich mohol u nás pôsobiť ako profesionálny historik, by mu v nijakom prípade nestačila príslušná odborná kvalifikácia a vedecká povest'. U nás jestvuje veľká skupina historikov, ktorým nikto na svete neuprie jedno ani druhé a napriek tomu ich z profesionálnych historikov prekvalifikovali na

barových vrátnikov, kulisárov, kempingových recepčných či kuričov. Nie, neboli a nie sú to *némandi*: ich mená nájdeme v mnohých historiografiách, nesporne patria do našich encyklopédií a **Who is Who**.

Nejeden z nich sa pobavene i trpkو zasmie, keď si predstaví aplikáciu Blochových rád pre prácu s archívnymi dokumentmi na naše pomery. Nie preto, že by to boli rady zlé. Nerátajú však s úskaliami, ktoré sú pre nášho historika často neprekonateľné. U Blocha všetky tieto rady vychádzajú z prirodzeného predpokladu, že historik má archív jednoducho k dispozícii. Nenapadlo mu však, že povolenie na vstup do štátneho archívu sa u nás dáva (a odoberá) podľa celkom špecifických kritérií a že u nás jestvuje veľká skupina renomovaných historikov, ktorí prah štátneho archívu nesmú prekročiť: nemajú na to glejt, vzali im ho a nikto im ho viac nedá.

Historik bez archívu je ako ochmutý bežec a tí, čo tieto povolenia vystavujú a odoberajú, to veľmi dobre vedia. Ako by tu poradil starý dobrý Bloch?

Pravda, historik si celé roky, desaťročia buduje osobný archív. Zakladá si doň materiály pre svoju najbližšiu i budúcu prácu, musí ho mať celkom poruke tak ako chemik svoje laboratórium. Aj tu jestvuje mnoho dobrých rád a pravidiel, ako si viesť takýto archív. Pred našimi historikmi však okrem tohto všetkého ešte stojí základná otázka: ako si tento archív uchrániť pred domovými prehliadkami, pred zhabaním Štátnou bezpečnosťou, pred jeho prepadnutím v prospech štátu, či jednoduchým úradne prevedeným skartovaním? Ako si to má náš historik zariadiť, aby mal svoj archív ukrytý pred políciou. Tu je každá dobrá rada drahá. Historik, ktorý sa nedal zaskočiť bezpečnosťou (pretože v opačnom prípade mu to už môže byť jedno), môže riešiť tento problém iba tak, že si svoj archív odvezie na viac-menej bezpečné miesto, že ho zakope, zahrabe do sena, rozptýli po príbuzných a známych... Tým si ho však zároveň umŕtvi, znepriístupní, znepoužiteľní. Pre takúto situáciu nehládajte rady ani u Blocha, ani u Carra.

Predstavme si však, že náš historik všetky tieto úskalia nakoniec predsa len prekoná a po-

pri svojom kuričskom zamestnaní napíše nejaké historické dielo, knihu. Čo s ňou? Iste, naslovzatí odborníci Blochovho či Carrovho typu vedia, ako má prebiehať vedecká oponentúra historického diela, ako má vyzerať jeho dokumentácia, anotácie, odkazy, literatúra. Nevieť však ako by si poradili so skutočnosťou, keď Štátna bezpečnosť zhabe rukopis takéhoto diela ako „závadnú písomnosť“, keď jeho požičanie inému historikovi či záujemcovi vôbec začne stíhať ako trestnú činnosť „široenia závadných písomností“?

Pripusťme dokonca, že sa nestane ani to a náš historik sa odhodlá svoj rukopis nakoniec publikovať. V tejto rovine by ani pán Bloch, ani pán Carr rozhodne nehládali nijaké problémy okrem otázok čisto vecných a ekonomických, o ktorých sa dohodne autor s vydavateľom podľa povahy diela. Asi by ich však veľmi prekvapilo, keby sa dozvedeli, že náš vydavateľ sa vôbec nebude prioritne zaujímať o kvalitu rukopisu, o to, či ide o zaujímavú tému, či je spracovaná odborne a štylisticky na úrovni, ale predovšetkým o to, či autor rukopisu nie je na... zozname zakázaných autorov, respektíve, či je na zozname autorov povolených! Iba po odpovediach na tieto „kardinálne“ otázky môžu prísť na rad všetky ostatné otázky. Obávam sa, že aj takí vážení teoretici histórie, ako je pán Bloch a pán Carr, by v tomto prípade už ťažko chápali, o čo ide.

Jedno by však asi pochopili celkom iste: že za takýchto podmienok sa seriózna história robiť nedá.

Pravda, všetkým týmto a mnohým ďalším úskaliam, ktoré stoja u nás nezávislému historikovi v ceste, sa možno aj vyhnúť. Predovšetkým tak, že nerobí históriu ako vedu, ale zostáva nanajvýš pri historickej osvete, pri historickej propagande. Pokiaľ zostáva len pri osvete a propagande a riadi sa ich vzdelávacími cieľmi, kampaniami, politickými smernicami, nemôže sa mu stať nič zlé. Žiaľ, v takomto prípade prestáva byť profesionálnym historikom v pravom slova zmysle a je z neho iba osvetár či propagandista, zameriavajúci sa na oblasť dejín. Je to síce praradoxné, ale iba v tomto jedinom prípade režim priznáva u nás historikovi status profesionálneho historika. Pre tento typ

profesionálnych historických osvetárov a propagandistov sa u nás ujal starý osvedčený názov „dvorní historici“.

Dvorný historik sa v mnohých prípadoch tvári ako vedec, imituje vedecké postupy a metódy, pracuje s historickým faktom, s archívnym dokumentom, so svedectvom pamätníkov. Má povolený vstup do všetkých archívov, chodí na sympóziá a na študijné pobyty do zahraničia. To všetko však len pod podmienkou, že zloží vazalský sľub a neprekročí rámec vopred vymedzených osvetárskych cieľov a propagandistických kampaní, podľa ktorých Štúra možno hodnotiť len ako sociálneho revolucionára, občiansky odboj v Slovenskom národnom povstaní len ako bandu zradcov a pri výročí Víťazného Februára možno písať len rečnícke cvičenia *à la thèse*. Dvorný historik, ktorý prijme tieto podmienky, má otvorenú cestu k „vedeckej“ kariére, s eštechami sa stretáva len na banketoch a sympóziách a vydavateľstvá prijímajú každý jeho rukopis s nadšením. Ten, ktorý ich neprijme, prestane byť dvorným historikom...

Jestvuje ešte jeden spôsob, ako sa vyhnúť uvedeným politicko-ideologickým úskaliam historikovej práce u nás a zostať pritom predsa len profesionálnym historikom: robiť čisto mŕtvu históriu. To znamená nielen históriu starú aspoň päťsto rokov (najlepšie je praveké osídlenie Slovenska, alebo začiatky baníctva na Spiši), ale aj toto robiť len čiste akademicky, bez akékoľvek spätosti so súčasnosťou, bez akéhokoľvek vedecky zdôvodneného „dejinného poučenia“. Takáto história nenarazí práve preto, že je mŕtva, o rukopisy takéhoto historika sa Štátna bezpečnosť zaujímať nebude, pretože pre ňu nepredstavujú nijaké „závadné písomnosti“. V podstate v takejto podobe nezaujímajú nikoho, lebo sa z nich vytratil vlastný zmysel histórie ako vedy. Historik, ktorý robí „mŕtvu históriu“, má teda aj u nás šancu žiť a prežiť ako profesionál.

Akú šancu však majú ľudia, ktorí chcú robiť živú históriu - teda pracovať v oblasti dejín nových až najnovších, či interpretovať staršie dejiny až po súčasné kontexty po ich súčasný zmysel - a ktorí ju chcú pritom robiť striktné ako vedu - teda nie ako osvetu či propagandu k vopred stanoveným tézám? Vzhľadom na uvede-

né a mnohé ďalšie z nich vyplývajúce úskalia sú to šance minimálne, lebo takúto históriu môže u nás aj ten najkvalifikovanejší a najerudovanejší historik robiť len ako čisto súkromná osoba a môže ju robiť len „načierno“, ilegálne. Jeho pracovné možnosti sú teda v tomto prípade na omnoho nižšej úrovni než možnosti amatérskeho dedinského kronikára v nejakej Zlámanej Lehote, pretože toho moc prinajmenšom aspoň trpí, ba dokonca mu občas vyjde aj v ústrety. Súkromného historika však netrpí, je jej a priori podozrivý, *a priori* ho zatláča do úlohy disidenta, protištátneho elementu, autora a širitela „závadných písomností“. Prečo vo svojom mimopracovnom čase nehráva mariáš, nechľastá, nezveľaďuje chatu, nenaháňa frajerky ako jeho omnoho úspešnejší kolegovia, pôsobiaci v oficiálnych štruktúrach historických ústavov a katedrií? Prečo pracuje zadarmo, bez nároku na odmenu na niečom, za čo sú tí druhí veľmi dobre platení a robia to ako svoje zamestnanie? Už to samo osebe je maximálne podozrivé! Prečo sa znovu „rýpe“ v otázkach (piateho zjazdu, moskovského vedenia KSČ, občianskeho odboja v Slovenskom národnom povstaní, odsunu sudetských Nemcov, februárových udalostí atď.), ktoré už boli „raz navždy“, „definitívne“ vyriešené oficiálnou dvornou históriou, kde berie tú bezočivosť mať nové vlastné názory a závery v záležitostiach, ku ktorým jestvuje oficiálne platné „jedine správne“ stanovisko? K tomu ho predsa musí niekto inšpirovať (a platiť) zo zahraničia, k tomu ho môže viesť len nenávisť (k strane, vláde, robotníckej triede, socialistickému zriadeniu), to môže mať iba ohováračské, podvratné, rozvratné či hanobiteľské motívy (stíhatelné podľa paragrafu 98, 100, 104 Trestného zákona), to môže robiť len človek, ktorý nemá v hlave všetko v poriadku (a preto ho treba zavrieť do blázince)!

Áno, za takýchto podmienok sa seriózna živá história, história ako veda vôbec nedá robiť. Za takýchto podmienok sa nemožno čudovať, že mnohí z uvedených proskribovaných historikov sa u nás jednoducho odmlčali, pretože nemajú dostatok času, sily, prostriedkov a trpezlivosti na to, aby dennodenne prekonávali bariéry, ktoré ich delia od vedeckej historickej práce; za týchto podmienok nemožno vôbec nič za-

zlievať oným proskribovaným historikom, ktorí tento tlak jednoducho už nevydržali a odišli do emigrácie.

Sú to teda práve tieto podmienky, v ktorých sa zvlášť kontrastne vyníma postava osamelého bežca Jozefa Jablonického, do nemilosti upadnuvšieho historika najnovších slovenských dejín, ktorý robí už celé roky nemožné: serióznou živú slovenskú históriu ako vedu. Odvtedy, čo ho vyhodili z vedeckého ústavu, ju robí „popri zamestnaní“, na kolenách, a to v takom rozsahu, že by to stačilo niekoľkým samostatným či vedúcim vedeckým pracovníkom tohto ústavu na vysoké prekračovanie povinného penza od nich požadovaných prác. A robí to hlavou proti múru: napriek policajným a prokurátorským výstrahám, napriek domovým prehliadkam, zhabaniam literatúry, archívu, rukopisov a všetkým ostatným možným šikanovaniam.

Už to je obdivuhodné. Každý, kto len trochu niečo tuší o vedeckej práci, vie zhodnotiť, aká je to namáhavá drina vyprodukovať celé tie stovky strán strojopisného textu - a to dokonca aj za okolností normálnych pre profesionálneho vedeckého pracovníka: keď máš k dispozícii svoj pracovný čas, pisárky, rozmnožovacie stroje, prípadne aj pomocných asistentov. Kto to však nezažil na vlastnej koži, ťažko vie oceniť, keď si toto všetko musíš robiť sám, sám si niekoľkokrát prepisuješ vlastný text, pretože do stroja sa ti vojde len osem ako-tak čitateľných exemplárov, keď si na hotovom texte sám robíš a prenášaš korektúry, sám si ho viažeš, sám ho po jednom kuse distribuuješ priateľom a prípadným odborným záujemcom - a dávaš pritom stále pozor, či ťa niekto nesleduje. Áno, vždy len po jednom kuse, aby ti pri prípadnom zadržaní a osobnej prehliadke naraz viac kusov neodobrali a nezhabali, pričom tie ostatné, ešte nerozdané, musia byť čo najlepšie ukryté.

Už len na toto treba poriadnu dávku zaťatosti, horu trepezlivosti, nezdolnej viery v zmysluplnosť tejto svojej činnosti, mravnej sily vykonávať ju po celé roky za takýchto deptajúcich podmienok a hlavne vášnivého zaujatia pre jej predmet, náplň, v tomto prípade pre históriu. Áno, už toto samotné je u Jozefa Jablonického obdivuhodné. Čo tu však človeka ešte navyše

fascinuje, je až úzkostlivý dôraz, aký Jozef Jablonický v každom svojom strojopisnom samizdate kladie na jeho profesionálne odbornú úroveň, na zachovanie čistoty historikového remesla - a to práve za okolností, ktoré sú pre to maximálne nepriaznivé.

Blochova *Obrana histórie*, napísaná pred vyše štyridsiatimi rokmi, je v podstate venovaná práve obrane čistoty historického remesla - pravda, za úplne iných podmienok, než o aké ide dnes u nás. O tejto čistote historického remesla sa zmieňuje Milan Šimečka vo svojej *Chvále menného registra* (venovanej tiež Jozefovi Jablonickému). Ak sa dnes u nás s týmto pojmom ešte niekedy vôbec stretnete v kontextoch oficiálnej histórie, tak iba ako s čímsi, zaváňajúcim starinou, ako s nostalgickou spomienkou na historikov s tvrdými bielymi goliermi. Je to pojem nemoderný a nevhodne pripomínajúci čosi, čo u menej otupených dvorných historikov vyvoláva záchvevy zlého svedomia.

Dvorní historici si pojem čistoty historického remesla nahradili pojmami kvalitatívne iného druhu: pojmom triednosti a straníckosti historickej pravdy, pojmov služobnosti histórie „veci socializmu“, oddanosti strane. Všetky tieto rozmanité slovné spojenia vyjadrujú skutočnosť, že pre dvorných historikov je ich história len ideologickou zbraňou, propagandistickým nástrojom. Pri plnení tohto služobného poslania histórie by im poctivé vykonávanie vlastného historického remesla, lipnutie na jeho čistote priveľmi „zväzovalo ruky“, prekážalo, zvädzalo a zvädzalo by ich k odsúdeniahodnému „objektivismu“ (buržoáznemu, pozitivistickému, popisnému, netriednemu). Historické remeslo je preto pre nich čiste účelová záležitosť: použijú ho tam, kde sa im to hodí a v ostatných prípadoch jeho poctivé použitie len predstierajú, kamuflujú. Pramenné materiály, archívne dokumenty, svedecké výpovede, literatúra k veci - toto všetko sú pre nich faktory, ktoré nadobúdajú svoju hodnotu len vzhľadom na daný vopred stanovený ideologický cieľ, propagandistický zámer celej uskutočňovanej historickej práce: iba podľa tohto cieľa a zámeru sa jedny z nich pripúšťajú a iné zavrhujú, jedny uvádzajú a iné zamlčia, jedny berú v pôvodnej podobe

a iné prekrúcajú, falizifikujú. Historické remeslo je im dobré len na to, aby jeho pomocou splnili túto špinavú robotu v kvázivedeckej podobe, aby ju mohli predložiť ako výsledok zdanlivo seriózneho vedeckého bádania. A tak z vlastného historického remesla kladú dôraz iba na jeho vonkajšiu formu: odkazy, poznámkový aparát, pramene, prílohy... a ani s tým sa poväčšine nijako zvlášť „nebabrujú“, pretože si dobre uvedomujú, že je to iba propagandistická zásterka, ktorá môže vzbudzovať „dobrý dojem“ len tak na prvý, povrchný pohľad.

Dôsledkom tohto všetkého je teda totálny úpadok vlastného historického remesla v našich oficiálnych historických štruktúrach, u dvorných historikov. Prvoradé sú pre nich len osvetlarstvo-propagandistické ciele, ideologické poslanie histórie, pričom prostriedky a nástroje, pomocou ktorých sa toto poslanie plní, sa - podľa známeho hesla: Účel svätí prostriedky! - považujú za vedľajšie, ľahostajné, čisto formálne.

V tejto situácii je Jozef Jablonický *enfant terrible* slovenskej oficiálnej histórie. Proti jej čisto propagandistickému zameraniu kladie opäť do popredia prostú historickú pravdu. Nie pravdu triednu a stranícku - teda pravdu služobne podriadenú ideologickým cieľom, ale pravdu vedeckú, ktorej sa treba nestranné, nezaujaté dopátrať v samotných dejinách, vo vedeckej práci s historickými faktmi a udalosťami. Práve sledovanie tohto cieľa ho logicky privádza k vysokým nárokom na precíznosť historického remesla, na renesanciu jeho odbornej dokonalosti a čistoty.

Jozef Jablonický by mohol pokojne zľavovať z týchto vysokých nárokov na vedeckú a remeselnú stránku svojej historickej práce - už len preto, lebo to nikto od neho nemôže vyžadovať a každý mu musí uznať krajne nepriaznivé podmienky na túto prácu. On si však pre seba nevyžaduje nijaké „poľahčujúce okolnosti“. Skôr sa zdá, že naopak, práve v období, keď ho vyobcovali z oficiálnych historických štruktúr a dopadla naňho celá ťarcha permanentnej perzekúcie, si akoby náročky vyberá témy a formy ich vedeckého spracovania, ktoré sú najnáročnejšie na historické remeslo: parciálne, úzko a veľmi konkrétne vymedzené témy z dejín Slovenského národného povstania, ktoré spracúva

priam „detektívnym“ spôsobom, vylučujúcim možnosť prehliadnutia medzier, „bielych miest“ na mape daných dejinných udalostí.

Také sú všetky jeho problémovo zamerané historické štúdiá o určitých kľúčových momentoch prípravy, priebehu, dôsledkov a dozvukov Slovenského národného povstania z hľadiska účasti armády (štúdiá o Malárovej armáde, o bratislavskej, trnavskej a nitrianskej posádke), občianskeho odboja (štúdiá o SNR, o Šrobárovom procese), či samotných komunistov (Neúspešná misia v Moskve, štúdiá o IV. Ilegálnom ÚV KSS); v tomto duchu sa nesie jeho analýza historiografie Slovenského národného povstania i biografický slovník Slovenského národného povstania (Kto bol kto) a mnohé jeho ďalšie práce.

Čo je teda vo všetkých týchto jeho vedeckých historických štúdiách, čo vyvoláva takú veľkú podráždenosť oficiálnych dvorných historikov, zlobu politikov a ideológov, osobnú perzekúciu a záťahy na jeho rukopisy a samizdaty zo strany Štátnej bezpečnosti?

Celkove možno povedať, že je to dôsledné a nemilosrdné rúcanie mýtov okolo Slovenského národného povstania - a to mýtov oficiálne posvätených, vyučovaných v školách a šírených všetkými prostriedkami masových komunikácií. Toto „rúcanie mýtov“ zasahuje samotnú podstatu, najcitlivejšie miesto našej dnešnej konsolidačnej reálnosocialistickej „národnej ideológie“, pretože táto je postavená, vybudovaná práve na svojom podaní odkazu Slovenského národného povstania!

Toto globálne konštatovanie o Jablonického rúcaní mýtov vo svojich prácach sa z hľadiska jeho osobnosti a osobitosti prejavuje predovšetkým týmito základnými faktormi:

V prvom rade je to tá jednoduchá skutočnosť, že Jozef Jablonický sa vo svojich prácach odvažuje otvorene vystupovať ako nezávislý historik: nezávislý od osvetárskych, propagandistických a ideologických úloh, ktoré plní dvorná história, nezávislý od autoritatívneho „úradne predpísaného“ výkladu Slovenského národného povstania. Jediná úloha, ktorú v tomto kontexte uznáva, vyplýva preňho z vedeckého prístupu k dejinám, jedinou jeho autoritou je historická pravda. Nič menej a nič viac:

v našich pomeroch to však bohato stačí aj na nenávisť, aj na prenasledovanie.

Na toto nezávislé postavenie Jozefa Jablonického logicky nadväzuje druhá skutočnosť, ktorá ho rovnako uvádza do mnohých ťažkostí a trablov: história preňho nie je výnosný džob, cesta ku kariére, ale životné poslanie. Vykonáva ho ako poctivý historik, vášnivo zaujatý svojou prácou, usilujúci sa odvádzat jej výsledky v čo najlepšej, najdokonalejšej podobe. Práve toto ho vedie k onej čistote historického remesla, ktorou pohrdajú dvorní historici a ktorá je *a priori* podozrivá ideológom i policajtom.

Tretia skutočnosť, ktorá v spojení s oboma predchádzajúcimi pôsobí u nás nadmieru „provokatívne“, spočíva v tom, že Jozef Jablonický je stále maximálne aktuálny historik. Nie v zmysle nejakej násilnej aktualizácie výsledkov svojho historického bádania, ale jednoducho preto, lebo najnovšie dejiny nášho národa spracúva ako živú históriu, v ktorej nielenže sa nevyhýba páľčivým (a tabuizovaným) témam, ale naopak, systematicky ich priamo vyhľadáva, sústreďuje sa práve na ne.

Takto sa zákonite dostáva do permanentného konfliktu s oficiálnym výkladom Slovenského národného povstania a našich najnovších dejín vôbec, s oficiálnymi ideologickými postulátmi, vtíkanými do dejinnej pamäti súčasných Slovákov.

A štvrtá skutočnosť, ktorá všetkému predchádzajúcemu dodáva zvláštny punc, dôraz, vyplýva z toho, že Jozef Jablonický je - *si venia verbo* - publicistický historik. Mám pod tým na mysli to, čo by sme v češtine označili ako historik „čtivý“: teda ako autor, ktorého každé dielo sa dobre číta, pretože vie čitateľa zaujať, udržať ho v napätí a poskytnúť mu pôžitok nielen z obsahu, z obohatenia svojho poznania, ale aj zo spôsobu podania týchto nových poznatkov. U Jablonického nejde pritom o historickú publicistiku tohto typu, ktorá zľavuje z odborných nárokov, zameriava sa na publicistické „senzácie“ a v tomto zmysle si každú historickú tému aj „prispôsobuje“. Ide iba o to, že pri zachovaní všetkých odborných a vedeckých kritérií Jablonický píše živým, „publicistickým“ jazykom, ktorým sa vyhýba nudnému akademickému manierizmu. Tomu dobre pomáha aj štruktúra, vý-

stavba každej jeho state: nestavia čitateľa pred hotové závery, ale robí ho účastníkom ich hľadania, postupu, ktorým k nim autor dospel. To je práve onen takrečeno detektívny prístup k spracovaniu historickej témy, ktorý je taký príznačný pre Jablonického.

Ak by sa objavil nový Carr, ktorý by chcel napísať prácu o tom, čo je história v podmienkach reálneho socializmu, ak by prišiel nový Bloch, ktorý by chcel vo svojom diele preskúmať uplatňovanie čistoty historického remesla za takýchto podmienok, odporúčam do ich láskavej pozornosti osobný príklad slovenského historika Jozefa Jablonického. Na jeho osudoch môžu názorne demonštrovať všetky špecifické reálnosocialistické prekážky, spôsoby perzekúcie a umlčovania, ktoré totalitná moc používa proti jej nepríjemnému nezávislému historikovi; na plodoch jeho práce však zasa môžu veľmi presvedčivo preukázať aj tú ozaj nádejnú skutočnosť vzbudzujúcu optimizmus, že silná osobnosť sa ani týmto všetkým nemusí dať zdeptať a rezignovať.

Jozef Jablonický celým svojím dielom z posledných rokov výrazne dokumentuje, čo môže nezávislý, poctivý a schopný historik (a nielen historik!) dosiahnuť napriek všetkému a proti všetkým. Pravda, nie je to pre naše pomery príklad typický: je to skôr príklad výnimočný, solitérny. To však jeho preukaznosť a silu nijako neznižuje. Naopak, veď solitér je príkladom, ako možno dosiahnuť zdanlivo nemožné. A práve preto by mal byť príkladom, ktorý príťahuje.